

NOOIT RIJK, NOOIT TEVREDEN,
NOOIT VERLIEFD

»PRIVÉ-DOMEIN«

NR. 225

HANS CHRISTIAN ANDERSEN

NOOIT RIJK,
NOOIT TEVREDEN,
NOOIT VERLIEFD

EEN KEUZE UIT ZIJN
DAGBOEKEN EN BRIEVEN

BEZORGD, VERTAALD, VAN
NOTEN EN EEN VOORWOORD VOORZIEN
DOOR EDITH KOENDERS

UITGEVERIJ DE ARBEIDERSPERS · AMSTERDAM · ANTWERPEN

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij ondersteuning van het Dansk Litteraturinformationscenter en het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Copyright Nederlandse vertaling © 1998 Edith Koenders/
bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam
Copyright voorwoord © 1998 Edith Koenders

Omslagillustratie: *Hans Christian Andersen*,
portret (foto: Israel B. Melchior, 1867),
Hans Christian Andersen Museum, Odense
Tekening binnenzijde omslag: H.C. Andersen, *Zelfportret*

ISBN 90 295 0004 2 / NUGI 321

INHOUD

Voorwoord 7

Nooit rijk, nooit tevreden, nooit verliefd 15

Chronologie 261

Personenregister 265

VOORWOORD

Op 14 januari 1833 verzuchtte Hans Christian Andersen in een brief aan zijn jeugdvriendin Henriette Hanck:

Ja, ik ben een wonderlijk wezen! mijn hart is een dagboek waarvan enkele bladzijden aan elkaar geplakt zijn, maar het boek zelf kan iedereen inzien. De meeste drijfveren voor mijn handelingen staan op de gesloten bladzijden. Sommige mensen denken weliswaar dat het papier zo dun is dat het schrift erdoorheen schemert, maar u weet dat je dan achterstevoren leest: fout.

Met deze woorden karakteriseert hij zichzelf en de mening die andere mensen over hem hadden. Hij geeft hiermee ook aan hoe we zijn brieven en dagboeken moeten lezen. Want hoe oprecht en openhartig hij ook van aard was, hij zwijgt als hij dat nodig vindt.

Andersen hield een halve eeuw een dagboek bij. De aantekeningen daarin vulde hij zo nu en dan aan of verving hij door korte of langere notities in zijn almanakken. Hij schreef ongetwijfeld om zijn geest te ontlasten en zijn geheugen te ondersteunen. Als levenslange vrijgezel kwam hij, ondanks een druk sociaal leven, altijd terug in een leeg huis, een lege kamer. Zijn dagboek is de neerslag van zijn dagelijks leven. Hij schreef op wat hij gedaan had, welk stuk hij in de schouwburg had gezien en wat voor weer het was. Hij hield bij wanneer hij een literair werk begon en afmaakte. Hij noteerde van alles over zijn gezondheid, over kleine en grote kwalen, waarbij kiespijn de boventoon voerde. Tijdens zijn vele lange reizen maakte hij aantekeningen over alle ongemakken die het vervoer per koets of trein met zich meebracht, over de hotelkamers en het hotelpersoneel, over de natuur die hij bewonderde, over de steden die hij bezocht, de musea en de kunstwerken die hij zag. Hij vermeldde wie hij brieven stuurde en van wie hij brieven ontving. Hij beschreef ontmoetingen met bekende en minder bekende personen. In totaal noemt hij in zijn

dagboeken ongeveer tienduizend verschillende namen. Hij gaf uitdrukking aan zijn gemoedstoestand: eenzaamheid, woede, verdriet, verliefdheid, vreugde, geloof, verlangen en onvrede.

Onvrede komt vaak voort uit onzekerheid. Het kan tevens de drijvende kracht in een mens zijn om op zoek te gaan, om zichzelf te ontdekken en te bewijzen. Andersens werd gekweld door onvrede, waaraan hij meer dan eens uitdrukking geeft in zijn dagboek en brieven. Zo schreef hij op 25 november 1837 aan Henriette Hanck: *Nee, ik zal nooit rijk worden, nooit tevreden en nooit-verliefd!*

Juist de vermeende onbereikbaarheid hiervan maakte dat hij er gedreven naar bleef streven. Hij werd een succesvol schrijver en hij stierf rijker dan hij zelf kon of wilde beseffen. Hij werd in 1843, na drie onbeantwoorde liefdes, toch weer verliefd, op de Zweedse zangeres Jenny Lind. Maar ook zij beschouwde hem alleen als een goede vriend, een broer. Er wordt verondersteld dat er ook vrouwen in zijn leven zijn geweest die wel een meer dan zusterlijke belangstelling voor hem hadden, maar hij ging niet op hun toenaderingen in. Hij heeft zich ook amper over deze vrouwen en hun bedoelingen uitgelaten. In elk geval niet expliciet genoeg om de veronderstelling te bewijzen. Hij beschouwde het, met pijn in zijn hart, als zijn schrijverslot dat hij alleen bleef. Verder heeft hij nooit toegegeven aan het lichamelijke verlangen. Aanvankelijk vocht hij wanhopig tegen de lust, die vooral op reis door Italië bezit van hem nam. Pas op latere leeftijd durfde hij in een bordeel naar een naakt meisje te gaan kijken. Opvallend genoeg maakte hij wel regelmatig aantekening van zijn zinnelijkheid. Hij moest zijn hart luchten, het gevecht tegen de lust van zich afschrijven, de dreiging bezweren.

Andersen geloofde in de Voorzienigheid. Hij was ervan overtuigd dat Gods wil zou geschieden. Hij wist dat hij voorbestemd was schrijver te worden. Noemde zichzelf 'een geboren dichter'. Hij voelde hoe alles wat zijn leven binnenkwam tot poëzie werd, maar zijn leven was geen mooi sprookje, hoewel hij dit de lezer van zijn tweede autobiografie *Das Märchen meines Lebens ohne Dichtung* (1847) graag wilde doen geloven. Zo ook in zijn derde en laatste autobiografie *Mit Livs Eventyr* (Het sprookje van mijn

leven) uit 1855, dat hier en daar een nogal rooskleurige weergave van dat leven is. Andersen gebruikte zijn autobiografieën om een mythe te creëren. De mythe van het geniale gelukskind, dat onsterfelijk wordt dankzij zijn talenten en de genade van God. Deze mythe kent iedere lezer in de vorm van het sprookje *Den grimme Ælling* (Het lelijke jonge eendje). Het lelijke jonge eendje dat een prachtige zwaan wordt en denkt: *Het is niet erg om in een eendenhof geboren te zijn, als je maar in een zwanenei hebt gelegen!*

Andersen heeft zijn leven lang geprobeerd zich te ontworstelen aan zijn armoedige komaf. Zijn grootste drijfveer was misschien wel zijn 'sociaal minderwaardigheidsgevoel'. Onzeker over zijn mogelijkheden en talenten, klopte hij aan bij kunstenaars en mensen van aanzien. Deemoedig, maar vastberaden; soms wanhopig, maar onvermoeibaar.

Hoewel Andersen een groot deel van zijn leven doorbracht in de hogere klassen en ook in vorstelijke kringen in binnen- en buitenland, was en bleef hij daar een gast. Diep in zijn hart heeft hij het gevoel gehouden dat hij dankbaar moest zijn, al het goede in het leven moest verdienen. Zelfs toen hij allang emotioneel en financieel zelfstandig was, drukte het gevoel dat hij veel aan anderen te danken had zwaar op hem.

Toen hij zijn roeping als schrijver volgde, moest hij de buitenwereld laten zien dat hij het kon. Bovendien moest hij schrijven voor zijn dagelijks brood. Met grote gedrevenheid beproefde hij zijn geluk in verschillende genres: poëzie, toneelstukken, zangstukken, reisbeschrijvingen, romans, sprookjes en verhalen. Met het ene werk had hij meer geluk dan met het andere. Zijn literaire doorbraak bereikte hij met zijn romans, zijn uiteindelijke roem en onsterfelijkheid met de sprookjes en verhalen.

In het begin leefde Andersen van de jaarlijkse toelage die de koning hem schonk, en als hij op reis wilde, moest hij afwachten of zijn aanvraag voor een beurs werd gehonoreerd. Onderweg werd hij vaak geplaagd door geldzorgen en voelde hij zich beknot in zijn vrijheid. Met de jaren werd zijn toelage verhoogd en kon hij bovendien goed van zijn pen leven. Zelfs zo goed dat hij een vermogen opbouwde en rente ontving. Vermoed wordt dat hij bij zijn overlijden miljonair was. Maar alsof hij het zelf niet kon geloven dat hij, de zoon van een arme schoenmaker, zoveel succes

had gekregen dat hij een rijk man was, bleef hij zich zorgen maken over zijn financiële situatie. Soms leverde dit gênante tafereel op. Zo wees hij meermaals arme lieden bot de deur, in de overtuiging dat hij het zich niet kon veroorloven aalmoezen te schenken. Hij vreesde waarschijnlijk vooral dat de halve stad bij hem aan zou kloppen als hij eenmaal als vrijgevig bekendstond. Maar toen kinderen in Amerika een geldinzamelingsactie voor 'de arme sprookjesschrijver in Denemarken' organiseerden, voelde hij zich erg in verlegenheid gebracht en haastte hij zich om het misverstand uit de wereld te helpen. Hij had armoede gekend, maar die was nu verleden tijd.

Andersen was een geboren verteller. Hij was ook een onvermoeibaar brieven-schrijver. Omdat hij veel op reis was, was de brief het middel om contact te houden met zijn vrienden. Een belangrijke plaats neemt de correspondentie met de familie Collin in. Jonas Collin senior was Andersens weldoener en al gauw werd het gezin van Collin zijn tweede thuis. Hij werd door Collin als een zoon behandeld en hij gebruikte op den duur de aanhef 'beste vader' voor de man die hem altijd met raad en daad te hulp schoot. Al vrij snel raakte Andersen bevriend met Collins zoon Edvard, die later de rol van zakelijk belangenbehartiger van Andersen overnam van zijn vader. De vrienden verschilden erg van karakter, maar waren elkaar zeer toegewijd. Andersen was een opvallend lange verschijning en een man van uitersten. Hij was vrolijk of juist zeer terneergeslagen, had een enorme drang tot vertrouwelijkheid en wilde graag geprezen worden. Edvard was klein van stuk, evenwichtig, doorgaans vriendelijk en opgewekt. Hij was beheerst en had geen behoefte aan het uitdragen van zijn zielenroerselen. In de briefwisseling komt de vriendschap heel duidelijk naar voren in al haar vrolijke, treurige, goedmoedige en trouwhartige facetten. Met de vrouw van Edvard, Henriette Collin-Thyberg, raakte Andersen eveneens goed bevriend. Later nam Andersen hun zoon Jonas Collin junior mee op reis. Deze relatie verliep aanvankelijk niet soepel, maar in de laatste jaren van Andersens leven toonde Jonas zich een trouwe vriend. Ook met andere leden van de familie Collin had Andersen ook veel contact. Hij was een poosje min of meer heimelijk verliefd op Louise Collin, de jongste dochter van Edvard. Andersen was bo-

vendien zijn leven lang een graag geziene gast bij de oudste zus van Edvard, Ingeborg, en haar man Adolph Drewsen. Hij nam hun zoon Viggo mee op reis naar het buitenland. Theodor Collin, een broer van Edvard, werd Andersens arts. De brieven aan de familie Collin schreef Andersen vooral vanuit het buitenland of als hij op vakantie was in Denemarken.

In de briefwisseling met de schrijver B. S. Ingemann, die een aanzienlijke rol heeft gespeeld in zijn literaire ontwikkeling, zijn de meeste gedachten over literatuur en eigen werk te vinden. Maar ook zijn vriendinnen Henriette Wulff en Henriette Hanck waren in dat opzicht vertrouwelingen. De eerste jaren dat Andersen in Kopenhagen woonde, kwam hij regelmatig bij de familie Wulff over de vloer. Henriette, een intelligente, ontwikkelde en temperamentvolle vrouw, had ondanks haar zwakke gezondheid, een passie voor reizen. De laatste tien jaar van haar leven bracht ze meer door in het buitenland dan in Denemarken. Haar bewondering voor Andersens werk was groot. Ze waren verwante zielen, poëtisch, rusteloos en reislustig.

Henriette Hanck, kende Andersen nog uit zijn jeugd in Odense. Ze was schrijfster en leefde intens mee met zijn leven als schrijver. Hoewel ze vroeg overleed, is hun correspondentie aanzienlijk.

Minder omvangrijk, maar daarom niet minder boeiend, zijn de briefwisselingen met andere kunstenaars, zoals Charles Dickens, de Deense componist J. E. P. Hartmann en de Deense balletmeester August Bournonville, waaruit een enkele brief in deze selectie is opgenomen.

Geleidelijk worden tevens de contouren van Andersens naaste vrienden, zijn reisgenoten en van contemporaine schrijvers en kunstenaars zichtbaar. Zijn leven wordt in een historische context geplaatst. De klassenverschillen, de politieke situatie in de verschillende landen, de oorlogen die uitgevochten werden en de grote emigratie naar Amerika, vertellen een deel van de Europese geschiedenis. Andersen was onder de indruk van uitvindingen als de telegraaf en de stoommachine. Zijn notities herinneren ons eraan hoe revolutionair deze uitvindingen waren; ze zouden een grote invloed op het dagelijks leven in Europa krijgen. Tijdens zijn reizen—op 10 november 1840 ging hij voor het eerst met de trein, en was diep onder de indruk van de enorme snelheid ervan

–ontmoette Andersen veel mensen, onder wie kunstenaars en aristocraten. Zijn notities over de meest bekende persoonlijkheden, zoals Victor Hugo, Robert en Clara Schumann, Charles Dickens en Franz Liszt zijn in deze selectie opgenomen. Bovendien heb ik van de gelegenheid gebruikgemaakt om speciale aandacht te schenken aan Scandinavische kunstenaars als Edvard Grieg, Henrik Ibsen, Adam Oehlenschläger en Bertel Thorvaldsen.

De families Henriques en Melchior namen in de laatste jaren van Andersens leven een grote plaats in. Hij stierf in het huis van de Melchiors, waar Dorothea Melchior hem liefdevol verzorgde. Zij noteerde zijn laatste gedachten voor hem in zijn dagboek en ze sloot het dagboek af met haar eigen woorden over zijn sterfbed.

Hoe het na zijn dood met zijn dagboeken en almanakken zou aflopen heeft Andersen niet geweten. Het plan ze te verbranden heeft hij gelukkig niet uitgevoerd. Na zijn overlijden kwamen ze in bezit van Edvard Collin. Andersen had zelf nog toestemming gegeven zijn brieven een jaar of acht na zijn dood te publiceren. Al in 1878 verscheen het eerste deel van de selectie. Er verschenen ook brieven van hem in het boek dat Edvard Collin over hem schreef in 1882. Later zijn de volledige correspondenties met zijn belangrijkste vrienden gepubliceerd. De dagboeken verschenen stukje bij beetje en zijn uiteindelijk in de jaren zeventig van deze eeuw volledig uitgegeven. Ze zijn nu ook samen met de almanakken in paperback verkrijgbaar en, ruim honderd jaar na zijn dood, in elke boekhandel in Denemarken te koop.

In mijn selectie heb ik de twee genres, dagboeken en brieven, samengebracht. Hierdoor ontstaat naar mijn mening het mooiste ‘schilderij’ van Andersens leven. Zoals iedere selectie is ook deze gedoemd incompleet en subjectief te zijn. De eerste beperkende factor was de omvang van het boek. Het bevat slechts zo’n drie procent van het originele materiaal dat in boekvorm beschikbaar is. Toch denk ik dat een verantwoorde keuze mogelijk is. Door het weglaten van opsommingen, niet ter zake doende onbekende namen en veel andere notities die meer verklaring behoeven dan in een uitgave als deze mogelijk is, komen de grote lijnen in An-

dersens leven beter naar voren. Allerlei aspecten van zijn persoonlijkheid en leven passeren de revue: vriendschap, ambitie, geldzorgen, gevoelens van sociaal minderwaardigheid, liefde, ijdelheid, succes, zorgen, obsessies, ziekte, eenzaamheid, seksualiteit, religie, theater, natuur en nog veel meer. De fragmenten geven in chronologische volgorde een impressie van zijn levensloop. De opgenomen chronologie is bedoeld om eventuele lacunes aan te vullen.

Andersen schreef spontaan en snel in zijn dagboek en in de brieven aan zijn vrienden. Dat verklaart de soms rommelige zinnen, die hij al dan niet met puntkomma's of komma's aan elkaar verbond. Deze voor Andersen typerende, lange constructies heb ik zoveel mogelijk gehandhaafd. Zijn willekeurige interpunctie heb ik echter aangepast als dat het begrip van de tekst ten goede kwam. De uitroepetekens of vraagtekens midden in zinnen, heb ik laten staan, omdat Andersen daar een voorliefde voor had. In zijn sprookjes komen ze ook veelvuldig op die manier voor, hoewel ze in Nederlandse vertalingen vaak op verzoek van de uitgever zijn geschrapt. Andersen had moeite met grammatica en spelling, daardoor is het niet verwonderlijk dat hij in het bijzonder in persoons- en plaatsnamen veel fouten maakte. Voor de leesbaarheid heb ik de namen in de Nederlandse tekst volgens de juiste spelling weergegeven. Voor de plaatsnamen heb ik gekozen voor de in Nederland gangbare benamingen. Titels van literaire werken heb ik in het origineel laten staan, behalve de titels van Andersen zelf, omdat dit storend zou werken.

In de noten is een korte verklaring te vinden van zaken die vooral voor het directe begrip van de tekst noodzakelijk zijn. Het is natuurlijk mogelijk dat de lezer hier en daar toch nog enige toelichting zou wensen, maar de hoeveelheid noten is bewust klein gehouden.

Een volledig persoonsregister zou helaas te veel ruimte in beslag nemen. Het register bestaat daarom hoofdzakelijk uit de namen van Andersens vrienden en kennissen en de namen van bekende kunstenaars.

Edith Koenders

NOOIT RIJK, NOOIT TEVREDEN,
NOOIT VERLIEFD

Dinsdag 27 september 1825 [Slagelse¹]

Alles wordt door God bestierd, er bestaat een noodlot, de mens is vrij als een paard op een rotseiland: hij kan vrij ronddartelen op het eiland, maar binnen zekere grenzen, verder kan hij niet! – U wilt het beste, in vertrouwen op U, Almachtige, ga ik mijn lot tegemoet. – God, laat geluk mij vergezellen! Is het Uw wil dat ik schrijver zal worden, dan zult U mij zeker de moed niet doen verliezen en mij niet beroven van alles, mijn geest ademt alleen voor de dichtkunst, in de wijze waarop mijn lot wordt gestuurd, meen ik Uw hand te bespeuren, beroof mij niet van mijn vertrouwen, God mijn Vader, mijn enige, hoor Uw zwakke kind! [...]

[1. *Slagelse*: Andersen bezocht van 1822 tot 1826 een Latijnse school in Slagelse.]

Zondag 20 november 1825 [Slagelse]

Heb 50 rijksdaalders van Collin¹ gekregen. [...] Byrons biografie gelezen, o, hij lijkt op mij tot en met het kletsgrage; eerzuchtig is mijn geest als de zijne, alleen als die door iedereen bewonderd wordt voel ik mij gelukkig, de enkeling die het niet doet kan mij mismoedig maken. Roem geeft mijn dichtersgeest de sporen, maar ik voel zelf wel het onjuiste en zwakke daarvan.

[1. *Collin*: Jonas Collin ontfermde zich over Andersen en was hem in woord en daad tot grote steun.]

Woensdag 23 november 1825 [Slagelse]

Vannacht kiespijn geleden, wilde deze verdrijven door aan mijn reis naar Kopenhagen te denken, maar het hielp niet – Ψ^1 – vuige lust die in mijn borst raast, de beginnende flikkering van

God verdween, want ach, ik zondigde. Een onreine vlam wakkerde aan in mijn borst en de lichte engel verdween. Maar ik zondigde alleen in gedachten! Bewaar mij voor de daad!

[I. Ψ: Andersen noteerde eerst Griekse tekens en later een + in zijn dagboek. Hij deed dit vermoedelijk als hij gemasturbeerd had.]

Maandag 19 december 1825 [Kopenhagen]

[...] Tegen negen uur bereikten we Kopenhagen. De mist was minder, ja, voordat de zon onderging zagen wij er toch nog een stukje van. Ik had graag als Chilian¹ in de *Odyssee* de aarde gekust omdat ik heelhuids op Vesterbro was aangekomen, maar de Kopenhaagse grond ziet er niet bepaald geboend uit; toen spoedde ik mij naar de familie Wulff, ze ontvingen me hartelijk, net als u² deed afgelopen zomer, ik kan het niet duidelijker zeggen. Wulff was naar een partij bij de familie Oehlenschläger, maar ik trof mevrouw, zijn dochters en de zuster van Wulff thuis. We spraken over u, en Jette [Wulff] vroeg met name naar Petra en Stierna, ik moest een lied voor hen zingen voor ik ging slapen; – ik heb twee kamers gekregen met uitzicht op het plein, één om in te slapen, de andere met kachel waar ik 's ochtends kan studeren. Het plafond welft zich zo hoog boven mij dat het net is alsof ik in een ridderburcht ben. – Ik kreeg van Wulff drie delen toneelstukken van Shakespeare die hij vertaald heeft ten geschenke, het is op mooi papier gedrukt en prachtig ingebonden zoals het werk van Shakespeare dat verdient, nu ben ik dan alleen op mijn kamer, – duizenden gevoelens stromen door mij heen, o, wat heeft God al niet voor mij gedaan, het vergaat me als Aladdin³ die, terwijl hij uit het raam van het paleis kijkt, aan het slot van het stuk zegt:

Daarbeneden liep ik als kleine jongen,
Iedere zondag dat ik er toestemming voor kreeg,
en keek verwonderd op naar het paleis van de sultan.

Een jaar of vijf, zes geleden⁴ liep ook ik daar beneden, ik kende geen mens hier in de stad en nu zit ik hierboven bij een aardige en hooggeachte familie te genieten van mijn Shakespeare – o, God is goed, een druppel van de honing der vreugde maakt dat ik

alle bitterheid vergeet, o God zal mij niet verlaten—Hij heeft mij zo gelukkig gemaakt.—

[1. *Chilian*: het is onduidelijk wie Andersen hier bedoelt, deze naam komt niet in de *Odysee* voor. 2. *U*: Andersen schreef dit dagboekfragment als een brief aan Christian Høegh-Guldberg. 3. *Aladdin*: romantisch drama uit 1805 van A.G. Oehlenschläger. Andersen kan zich de woorden kennelijk niet herinneren, die daarom door de vertaalster zijn toegevoegd. 4. *Geleden*: Andersen was als veertienjarige op 6 september 1819 in Kopenhagen aangekomen.]

Vrijdag 23 december 1825 [Kopenhagen]

[...] De prinsen zijn in de woonkamer, maar ik zoek mijn toevlucht in mijn kamer, ik geneer me: de gasten kwamen, de vergulde zalen blonken door de zonneglans van de kroonluchters, ik kwam beneden in mijn geklede jas, maar toen ik W[ulff] met zijn vrouw zag praten, kreeg ik het vermoeden dat ik mij niet in deze jas kon vertonen, ik vroeg het mevrouw W. eerlijk, 'ja, als u een rok heeft, dan is dat beter'; ik trok mijn grijze aan, ja, dat was veel beter; toen stroomden de gasten binnen; maar iedereen was in het zwart, ik was de enige in het grijs, dus ik kon me nog amper vertonen. Alleen Oehlenschläger sprak met mij, ik voelde mij verlegen, men zag mij vast aan voor een bediende en dat Lotte Oe[hlenschläger] mij zo moest zien, o wat een kwelling—Ik vloog naar mijn kamer, ging naar bed, vervloekte het lot dat ik geen mooie kleren heb, de koetsen rolden buiten en de ideeën rolden door mijn hoofd; en zo sliep ik in; ik kreeg om zes uur 's ochtends een neef van de componist Kuhlau als kamergenoot.

Donderdag 29 december 1825 [Slagelse]

[...] Thuis vertelde Ane mij dat Meisling aan zijn vrouw had geschreven, dat hij boos op mij was en mevrouw zei dat haar man had geschreven dat ik op de derde dag na mijn aankomst in de stad mijn boeken nog niet had opgehaald, dat ik niet studeerde.— Een hel wacht me, ben wanhopig—o, hij is te streng, te streng.—

Nieuwjaarsdag, zondag 1 januari 1826 [Slagelse]

God, zal het hele jaar zo gaan als deze dag, angst en mismoedigheid kwellen me, ik heb een paar bittere brieven aan de Collins en de Wulffs geschreven. O God, laat dit mijn laatste nieuwjaarsdag zijn.

Maandag 2 januari 1826 [Slagelse]

Hetzelfde als gisteren.

Dinsdag 3 januari 1826 [Slagelse]

Ik zou vele vellen kunnen volschrijven over mijn gevoelens, maar misschien zijn ze idioot en dus het papier niet waard. –

Woensdag 4 januari 1826 [Slagelse]

Emil [Hundrup] is toch een goeie knaap – met vriendelijkheid wint men mij, maar met hardheid, nee, dan gaat alles stuk –

Aan Jonas Collin

Helsingør¹, 24 oktober 1826

Waarde weldoener!

Ik heb mij vaak voorgenomen, uw interesse niet op de proef te stellen door te klagen in mijn brieven, maar vaak ben ik bij tegenslag toch weer begonnen mijn verdriet over u uit te storten. Toen u mij in verband hiermee de laatste keer schreef, gebod u mij ‘rustig en verstandig te zijn, de dingen te nemen zoals ze zijn en niet zoals ik ze mij wens’. Ik deed en doe mijn best om uw wijze en welgemeende raad op te volgen; het is niet mijn bedoeling te klagen of mijn gevoelens de vrije loop te laten, ik wil u slechts de ware gang der gebeurtenissen vertellen. – De afstand tussen u en mij, dat weet ik goed, is ontzettend groot, maar u heeft mij immers toegestaan u alles eerlijk en rechtuit te zeggen, u heeft mijn vertrouwen nooit beschaamd en daarom zal ik mijn toevlucht tot u blijven zoeken, totdat u zelf uiting geeft aan uw afkeuring. U kent mijn positie, mijn omstandigheden en heel mijn ziel, daar hoef ik het niet meer over te hebben; eigenlijk zou ik helemaal niet moeten schrijven, want het verveelt u stellig, u heeft mij immers uw mening ook al gegeven, maar ik kan niet anders, ik moet

met u spreken. Leest u mijn brief alstublieft tot het einde toe uit, laat u niet afschrikken door de lengte en de inhoud, vergeet niet dat u mijn enige steun bent. — Het gaat hier helemaal niet goed. — [...] — Ik vrees u te vervelen door alles woord voor woord na te vertellen. — Het gevolg is, dat hij [rector Meisling] het betreurt dat hij mij heeft meegenomen naar Helsingør en dat is toch geheel zijn eigen schuld, want hij kende mijn capaciteiten en mijn hele persoon, hij heeft zelf voorgesteld dat ik mee zou gaan. Hij zegt dat Qvistgaard mij bedorven heeft, misschien? Die man was mild en zacht en heeft mij behandeld zonder de noodzakelijke strengheid. Maar ik heb me in alles naar de rector gevoegd, met plezier alles gedaan; wat mijn studievoortgang betreft, kan ik niet meer doen dan ik doe en toch is hij ontevreden. — De afgelopen twee dagen op school was hij erg driftig, hij zei dat ik ‘een mens zonder gevoelens of eer’ was, anders zou ik me wel beter gedragen en meer inspannen zoals hij dat wenst, dat ik gek ben en dat men mij net zo goed in een rariteitenkabinet zou kunnen zetten en Grieks laten praten, ik zou vast veel toehoorders krijgen. — Dat hij zou zien spoedig van mij af te komen, omdat ik geen vorderingen maak. — Ik kan u niet alles zeggen, ik kan u mijn positie niet duidelijk maken. — Eeuwig en altijd uitgescholden worden, nooit een opbeurend woord krijgen, maar de donkerste toekomst tegemoet zien; aan tafel moet ik zwijgen en kijkt hij amper naar me, en op school, tussen de anderen, zit ik, uitgescholden en beschaamd. — O waarde weldoener, er komt niets van me terecht! ik ben dom, verward en vluchtig. — Hij heeft genoeg van me en dat zal nooit veranderen, misschien kan ik zoals vroeger zijn gunst winnen, maar die is niet blijvend, hij zal weer een reden vinden voor onwil, met als gevolg dat ik geen examen zal doen; aan privé-onderwijs denk ik al helemaal niet, als ik dat niet van Meisling krijg, is het verder uitgesloten. — Maar trekt u uw handen niet van me af, u beleeft weliswaar helemaal geen vreugde aan mijn persoon, maar ik zal wanhopig worden als u me de wijde wereld instuurt. Kon ik maar plotseling een verandering ten goede bewerkstelligen, dan zou ik zeker weer Meislings belangstelling wekken, maar ik kan het niet; ik zie geen uitweg en ik mag niet langer teren op het geld waar ik al te lang op geteerd heb! — Er komt niets van mij terecht! maar ik wil niet tegen u jammeren; wel weet ik dat iedereen zich van me af zal keren als ik mijn stu-

die beëindig, dat het een vreselijke verandering zal zijn, maar wat moet, dat moet; het zal me het meest verdriet doen voor mijn oude moeder; maar u zult uw handen immers niet van me aftrekken. Het is erg dat er voor me gedaan is, wat er gedaan is, uw verwachtingen heb ik beschaamd en ik kan het nooit meer goedmaken. Maar u wordt vast boos om mijn lange brief, omdat ik alles veel korter had kunnen zeggen en toch wil ik nog zoveel zeggen; op belangstelling durf ik niet te hopen, maar heb medelijden met mij, anders word ik wanhopig. Het is te laat om nog een handwerk te leren, maar er zijn genoeg andere dingen te doen,—ik ben eerlijk en dat is tenminste iets en ik zal inschikkelijk en oplettend zijn—ik geloof dat ik tenminste een beetje goed in Duits ben, misschien kan ik dat gebruiken op een kantoor of voor iets waarvan u denkt dat het goed is, het maakt niet uit waar het is, in Jylland of Noorwegen, al is het op een van onze overzeese eilanden; maar trekt u uw handen niet van me af! ik heb alleen u! u beslist over leven en dood.—Bij God, ik zal nooit meer bij u klagen, als ik alleen maar iets nuttigs worden kan; ik zie uw ontevredenheid, uw woede, maar o God, ik kan er niets aan doen. ‘Ik deug nergens voor, ik zou me los moeten scheuren!’ dat heeft M[eisling] duidelijk genoeg tegen me gezegd en hier zie ik alleen de donkerste toekomst voor me; u kunt mij zeker helpen en dat zult u ongetwijfeld doen, u zult mij niet laten wanhopen.

Uw innig dankbare Andersen

[I. *Helsingør*: in 1826 verhuisde Andersen met rector Meisling mee naar *Helsingør*.]

1827

Aan Jonas Collin

Helsingør, 1 februari 1827

Waarde, goede weldoener,

Ik zend u dit briefje om u mee te delen dat ik weer terug ben in mijn oude ritme en om u mijn cijfers voor januari te geven.— Dank voor de goedheid en vriendelijkheid die u mij die paar dagen dat ik in de stad was, heeft getoond. Ik dacht dat ik niet meer van u kon houden dan ik al deed, en toch, iedere keer dat ik u zie

gaat mijn hart meer en meer naar u uit. O, ik kan mij niet beter uitdrukken, maar u begrijpt mij immers? De reis hiernaartoe was wel aangenaam, het was alleen zo grauw en mistig en de smeltende sneeuw gaf de hele omgeving zo'n moerassige aanblik, het leek net een stukje Nederland. [...]

Ik hoop dat het beter gaat met uw goede dochter, misschien groet u haar, uw vrouw en uw kinderen van

Uw innig dankbare Andersen

Aan Henriette Wulff

24 september 1828

Lieve juffrouw Jette,

Versmaad deze twee kleine in het paars geklede personen niet; weliswaar is de snit van hun kleding erg slecht, maar neem van mij aan, de kern is beter dan de buitenkant, op die manier zouden ze als een poëtisch beeld van mijzelf kunnen dienen.—Ik had u vandaag zo graag een vrolijke brief willen schrijven, waar u hartelijk om zou kunnen lachen, maar er komen geen lichtvoetige lolletjes in me op waarmee ik een passend verjaardagsvuurwerk zou kunnen maken. Het is waarschijnlijk de laatste keer dat ik u op 24 september zelf mijn gelukwensen kan komen brengen. Over tien dagen neem ik deel aan het grote dobbelspel², daarna begint een nieuw bedrijf van mijn leven, de kans is groot dat dit zich niet in Denemarken zal afspelen.—Dat klinkt avontuurlijk, maar ik ben dan ook eigenlijk een avonturier in het leven.—Dank voor ieder blij uur dat ik met u heb doorgebracht in uw ouderlijk huis; alleen *u* heeft me doen vergeten dat ik een onbekende, arme stumper was en ook dat uiterlijke schoonheid vergaat en verdriet je hart aanvreet.—Als bewijs van mijn vertrouwen in u, zal ik u mijn toekomstplannen toevertrouwen die niemand kent, zelfs Bagger niet.—Het examen loopt verkeerd af en ik weet wat de mensen zullen zeggen.—Ik zal thuisblijven, voltooi mijn 'voetreis'³—tenminste, als ik niet, net als de Camoëns, van de honger omkoop het boek aan een uitgever en probeer daar een beetje naam mee te maken en er wat brood mee te verdienen. Kan ik mezelf er dan met soortgelijke kleinere werken doorheen slepen,

dan verdeel ik mijn tijd tussen schrijven en studie, om dan volgend jaar weer examen te doen, lukt het me niet dan neem ik de uitweg die Schley me heeft toegezegd en mocht dit slechts een lege belofte van hem zijn geweest, dan... dan heb ik mijn best gedaan. – Vergeet mij niet; weet dat niemand meer dan ik als een broer van u heeft gehouden en mochten de mensen het strenge oordeel over mij vellen dat ik mijn eigen geluk heb verkwaanseld, u zult toch niet vergeten dat er zoveel uiterlijke als innerlijke omstandigheden zijn die het leven beïnvloeden en sámen het schilderij vormen. – Vaarwel, moge God u gezondheid en een vrolijk gemoed schenken en ik hoop dat ik u volgend jaar op 24 september met een blijer hart zal kunnen begroeten. –

Uw dankbare Andersen

[1. *Wulff*: Henriette (Jette) Wulff was een goede vriendin van Andersen. Ze correspondeerden uitvoerig met elkaar. 2. *Dobbelspel*: in 1827 en 1828 bereidde Andersen zich met privé-onderwijs voor op het eindexamen, waarvoor hij slaagde. 3. *Voetreis: Fodreise fra Holmens Canal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829* (Voetreis van Holmens kanaal naar de Oostpunt van Amager in de jaren 1828 en 1829), fantastische vertelling door Andersen op eigen kosten uitgegeven in 1829.]

1829

*Aan Edvard Collin*¹

September 1829

Beste Collin,

U heeft me toegestaan om u eraan te herinneren dat u vandaag (zaterdag) bij Reitzel het geld voor mij kunt gaan halen; ik zal u daarom vanmiddag een bezoekje brengen, misschien dat u er dan geweest bent. – Bij dezen stuur ik u mijn twee nieuwste geestekinderen, wat vindt u van ze?

Uw toegenegen Andersen

[1. *Collin*: Edvard was de zoon van Jonas Collin. Tussen Edvard en Andersen ontstond een hechte vriendschap. Edvard nam de behartiging van Andersens zakelijke belangen over van zijn vader.]